УДК: 65.325.157.633.34.

ВИРОБНИЧО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВПЛИВУ МЕЛІОРАТИВНИХ ФАКТОРІВ НА ПІДВИЩЕННЯ УРОЖАЙНОСТІ СОЇ

Репілевський Е.В., здобувач

Херсонський національний технічний університет

У статті висвітлені питання виробничо-економічної оцінки впливу меліоративних факторів на урожайність сої. Запропоновані засоби посилення меліоративних впливів на ефективність виробництва сої в умовах недостатнього зрошення.

The article highlights the issue of industrial and economic impact assessment reclamation factors on soybean yield. The means of increasing reclamation effects on efficiency of soybean in low irrigation.

Постановка проблеми. Виробництво сої відноситься в останні десятиріччя до числа найбільш актуальних теоретичних та практичних завдань. Соя забезпечує населення цінними білковими продуктами, дає високопоживні корми для тварин і цінну сировину для переробної промисловості. Враховуючи важливість сої для продовольчого забезпечення країни та наявність необхідних агровиробничих ресурсів для її вирощування, важливого значення набуває всебічне дослідження та оцінка еколого-економічних умов її виробництва, особливо в зоні ризикованого землеробства, тобто у південних регіонах країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток виробництва сої у значних масштабах відбувається в останнє десятиріччя. Він характеризується значною динамікою та збільшенням концентрації посів. Тому виникає необхідність всебічного дослідження виробничо-меліоративних умов територій розміщення галузі. Відзначимо що цій проблемі присвячено роботи передусім представників сільськогосподарської науки – М. Бабича, А.Г. Жуйкова, В. Снігового та ін. Економічні аспекти оцінки виробничо-меліоративних умов культури сої висвітлені недостатньо. Між тим, мова йде про обсяг виробничих витрат, собівартість та рентабельність продукції, що у кінцевому рахунку, визначають ефективність виробництва в цілому.

Постановка завдання. Метою статті є визначення сукупності меліоративних чинників та їх впливу на урожайність сої, оцінка особливостей її вирощування та обґрунтування значення зрошення й хімічних меліорацій на ефективність галузі виробництва сої в цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження. В останні десятиріччя в Україні значно посилився теоретичний та практичний інтерес до вирощування сої. Про це свідчить, насамперед, збільшення посівних площ під культурою. Так, за період з 2000 р. по 2009 р. вони збільшилися майже у 10 разів, що дозволило Україні зайняти 9-е місце по виробництву сої в Європі. Вказані тенденції пояснюються цінністю сої як джерела рослинного білка, високими поживними властивостями соєвих бобів у цілому, рентабельністю та прибутковістю культури.

Разом з тим, існуючий рівень економічної ефективності виробництва залишається досить низьким, що не дає змоги використовувати повною мірою продовольчий та кормовий потенціал культури. Так, середній рівень урожай-

ності сої в Україні складає 17,6%, що значно менше, ніж у традиційних умовах її вирощування. При цьому треба враховувати певну специфіку вирощування сої. Мова іде насамперед про відносно високий винос поживних речовин з ґрунту, у т.ч. важкодоступних фосфору і калію, нерівномірне поглинання поживних речовин протягом вегетаційного періоду, здатність до азотфіксації ґрунтів, залежність урожайності від зволоження.

Тому важливе значення має виробничо-економічна оцінка та врахування меліоративних та ресурсних факторів, які визначають урожайність сої. Згідно вітчизняного та зарубіжного досвіду, у їх сукупності виділяються насамперед хімічні та гідрологічні меліорації (зрошення). Так, внесення мінеральних добрив дозволяє підвищувати урожайність сої на 34-83 % в умовах достатнього зволоження та на 28-30% в умовах недостатнього вологого забезпечення.

Інтенсифікації виробництва сої сприяють регулятори росту рослин, новітні технології їх вирощування. Вагомим фактором підвищення урожайності є водозабезпечення. Зрошення, в особливості краплинне, сприяє різкому підвищенні урожайності сої. Мінеральні добрива і краплинне зрошення також суттєво впливають на покращення структури урожаю. Так, висота рослин від застосування добрив на богарі збільшувалася на 4-7см, кількість бобів – на 2-3 шт., насіння – на 3-7 шт., його маса – на 0,5 – 1,5г. В умовах зрошення при застосуванні хімічних меліорацій висота рослин зростала на 4 – 12 см, кількість бобів – на 3-6 шт., кількість насіння з однієї рослини – на 6-13 шт., маса – на 0,7 – 2,0 г.

При умові забезпечення стимуляторів росту (ризобофіт, реаком, вермістим) урожайність сої підвищувалася відповідно на 3,9 – 3,6 ц/га без зрошення при середньому рівні урожайності 19,0 – 18,7 ц/га. В умовах зрошення середній рівень урожайності сої становив 24,4 – 23,2 ц/га. Використання ж вказаних стимуляторів росту дозволяє підвищувати урожайність на 5,8 – 4,6 ц/га. Приріст урожайності сої за рахунок зрошення у межах 3,5 – 5,4 ц/га.

На приріст урожайності сої у випадку хімічних меліорацій значний вплив здійснюють також дози, варіанти та структури внесення добрив. Найбільш раціональним є внесення мінеральних добрив у варіанті № 60 Р60 К60. Це забезпечувало збільшення урожайності на 4,9 – 5,3 ц/га з урахуванням сортів сої. В умовах краплинного зрощення вплив мінеральних добрив призводив до збільшення урожайності сої на 5,8 – 7,3 ц/га.

Виробничо-економічна оцінка факторів впливу на урожайність сої дозволило встановити, що у сукупності меліоративних чинників найбільший вплив здійснюють: внесення мінеральних добрив за науково-обгрунтованими нормами (частка впливу досягає 37,0%), погодно-кліматичні умови року вирощування (34,0%) краплинне зрошення – до 25,0%. Найменший вплив мали сорти сої – 3,0 – 4,0%. Що стосується встановлення економічних показників ефективності їх врахування або використання, то окупність 1кг поживних речовин приростом урожаю становила у середньому 2,7кг без зрошення та 4,0кг – на зрошенні.

В 2011 році в Україні було засіяно рекордні площі під сою. Порівнюючи три останніх роки – 1,13 млн. га. З прогнозу останнього звіту (USDA) урожайність сої виросла порівняно з 2009, 2010 років, відповідно: 2009 – 16,8 ц/га, 2010 – 16,2 ц/га, 2011 - 20,0 ц/га. Валовий збір в цьому сезоні про-

гнозується у 2,2 млн. тонн, що майже в 2 рази перевищує 2009 рік. Як зазначалося в Міністерстві політики та продовольства України, в 2011 році Україна зібрала рекордний врожай сої у 2,8 млн. тонн., і у 2012 році перспективи збільшення врожаю виглядають досить оптимістично.

Традиційно обережне ставлення аграріїв до нововведень, брак якісного районованого насіння, відсутність масового досвіду вирощування культури, на який могли б спиратися широкі кола господарств, довгий час сповільнювали темпи просування сої в Україні. Проте окремі сільгосппідприємства такий досвід мають, з року в рік він нагромаджується, що дає цим підприємствам змогу одержувати врожаї. Сьогодні створення соєвого ринку в Україні - цілком реальна задача. Боби сої використовують як цінний корм худобі. Соя і продукти її переробки (соєва макуха, соєвий шрот) великою мірою впливають на зниження собівартості і підвищення ефективності тваринництва. Активно використовують культуру для відгодівлі м'ясних порід великої рогатої худоби, птиці, свиней, овець, кіз, кроликів і іншої живності. Годують навіть рибу.

Україна вирощує зерно сої і на експорт. На частку України припадає близько 1,4% світового експорту соєвих бобів. За 10 місяців 2011 року Україна експортувала на зовнішні ринки 759 тис. тонн соєвих бобів, на загальну суму у 332 тис. американських доларів, при середній ціні – 438 $/тонну – як повідомляє Держкомстат. Для порівняння, можна взяти весь календарний 2010 рік, за який було експортовано 449,5 тис. т, при загальній сумі – 174,2 $. Можна зробити висновок, що 2011 рік був вдалим для української сої, як з точки зору дохідності, так і з огляду на темпи виробництва.

Швидкому поширенню “соєвої” справи в Україні сприяли і сприяють наступні чинники:

- соєві продукти дешевші аналогічних м'ясних і молочних;
- у країні достатньо споживачів, готових купувати дешевий і живильний соєвий товар;
- соя і продукти з неї — просто корисні, і цей факт знаходить постійне підтвердження.

Висновки. Підвищення економічної ефективності виробництва сої пов’язане, насамперед, з урахуванням та забезпеченням зростання впливу меліоративних чинників у сівозмінах та технологіях її вирощування. Це є запорукою збільшення продуктивності культури, конкурентоспроможності виробництва в цілому. Організаційно-економічні дослідження та оцінка меліоративних засобів виробництва сої повинні бути активізовані, оскільки вони здійснюють визначальний вплив на собівартість та рентабельність виробництва продукції в умовах зрошення, впливають на якість та поживні властивості сої як продовольчої культури.

Література:

1. Бабич А. Нові сорти сої і перспективи їх виробництва в Україні // Пропозиція, - 2007. - № 4. – С. 46-49.
2. Огурцов Є.М., Клименко І.В. Урожайність сої залежно від доз добрив, регуляторів росту і краплинного зрошення в умовах Східного Лісостепу України. – ТНВ. – Вип. 71. – Ч. 3. – С. 96-101.
3. Сніговий В.С. Економічні показники виробництва сої на зрошуваних землях півдня України / С.В.Сніговий //Вісник науки Причорномор’я . - Миколаїв, 2004 - Вип.3.- с.111-117